

ارزیابی دوره‌های آموزش عمومی کتابداری در کتابخانه ملی ایران

افسانه تیمورخانی^۱

چکیده: آموزش ضمن خدمت کتابداری از مهم‌ترین عملکردهای مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی‌ست. پژوهش حاضر به بررسی و ارزیابی دوره‌های کوتاه مدت حین خدمت کتابداری برگزار شده در مرکز آموزش کتابخانه ملی می‌پردازد. در این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی، درس ارائه شده در دوره، کیفیت کلاس‌های آموزشی، منابع کتابخانه مرکز آموزش، برخورد مسئولان برگزاری دوره و ارائه خدمات رفاهی بررسی شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کارآموزان از درس فهرست‌نویسی، رده‌بندی و آشنایی با منابع مرجع بیشتر استقبال کردند.

کلیدواژه‌ها: آموزش ضمن خدمت کتابداری، کتابخانه ملی ایران

مقدمه

رشد حرفه‌ای نیروهای انسانی هر سازمان، سبب بهبود کمی و کیفی فعالیت‌ها و خدمات آن سازمان می‌شود و امروزه آموزش کارکنان از وظایف مهم مدیران به‌شمار می‌آید. در حوزه کار کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز آموزش ضمن خدمت که به‌منظور ادامه حیات، پویایی، سودمندی سازمان، پیشرفت مداوم، و ایجاد و افزایش رضایت از حرفه برای کارکنان کتابخانه طراحی و اجرا می‌شود، مهم‌ترین عملکرد مدیریت

کتابخانه‌ها و دیگر مراکز اسنادی و اطلاع‌رسانی

محسوب می‌شود. اهداف برگزاری دوره‌های آموزشی کتابداری ضمن خدمت از این قرارند:

- بالا بردن کیفیت ارائه خدمات کتابداری در سطح کشور؛
- تربیت کتابداران غیرمتخصص به‌منظور انجام فعالیت‌های کتابخانه زیر نظر نیروی متخصص؛
- آشنایی و روزآمد نگاه داشتن اطلاع‌رسانان با

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نفر از آموزگاران، دبیران و کتابداران بودند*
(۵۲۴-۵۲۲).

کتابخانه ملی به دلیل داشتن نقش کلیدی، و سیاست‌گذاری در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی موظف است علاوه بر ایجاد زیرساخت‌های لازم، نیازهای

**فلسفه برگزاری دوره‌های کوتاه
مدت: آشنا کردن کتابداران با علم
روز و پیشرفت‌های نوین ضمن
آموزش آنها بود.**

مهارتی و آموزشی نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها را تعیین نماید و با برگزاری دوره‌های آموزشی مستخرجین خدمت نسبت به ارتقای کیفی این نیروها اقدام کند.

"اولین دوره کلاس‌های کوتاه مدت که بانی آن کتابخانه ملی ایران بود در سال ۱۳۵۰ شروع شد. زمان این کلاس‌ها یک ماه و کلیه تخصص‌های مورد نیاز کتابداران توسط اساتید مختلف، آموزش نظری و عملی داده می‌شد. این کلاس‌ها هر سال دوبار برگزار می‌گردید و شروع آنها بیشتر در اوایل نیمه اول و اوایل نیمه دوم هر سال بوده است. تعداد شرکت‌کننده به‌طور متوسط ۱۵ نفر و شامل کلیه شاغلین در کتابخانه‌ها اعم از مؤسسات و مراکز دولتی و دانشگاهی می‌شوند. سطح کلاس‌ها نیز ترکیبی از حداقل دیپلم و حداکثر لیسانس بوده است" (۸۶:۵).

کتابخانه ملی سال‌هاست که اقدام به برگزاری دوره‌های کوتاه مدت کتابداری می‌کند و از ۱۳۷۱ با تأسیس "مرکز آموزش عالی کتابداری" در دو بخش آموزش‌های دانشگاهی، و حین خدمت به فعالیت در

مسائل علمی مرتبط با حرفه؛

- تأمین نیازهای آموزشی کتابداران تجریمی غیرمتخصص؛

- افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای کتابداران؛

- انتقال تجارب و آموخته‌ها در حوزه‌های مرتبط با کتابداری و اطلاع‌رسانی* (۳: ۱۰۹-۱۲۳).

با پیشرفت علوم کتابداری و استفاده از روش‌های جدید در سازماندهی منابع، برپایی این دوره‌های آموزش برای کتابداران ضرورت یافت و دوره‌های کوتاه مدت کتابداری در زمینه‌های مختلف برپا شد. فلسفه برگزاری دوره‌های کوتاه مدت، آشنا کردن کتابداران با علم روز و پیشرفت‌های نوین ضمن آموزش آنها بود. تأثیر این دوره‌ها بر فعالیت روزمره کتابداران، غیرقابل انکار است. همفکری و مشاوره از طریق بحث و انتقال اطلاعات جدید در طول دوره تأثیرات مثبتی را به همراه دارد که کتابدارانی که از نقاط مختلف در این کلاس‌ها جمع می‌شوند می‌توانند از نتایج آن استفاده نمایند (۸۵:۵).

"تختین کلاس کوتاه مدت کتابداری با برنامه تنظیمی و تصویب شده در تابستان سال ۱۳۱۷ از طرف وزارت فرهنگ آن زمان در تهران تشکیل شد. مدیر کلاس مرحوم دکتر مهدی بیانی و محل تشکیل کلاس دانشسرای عالی پیشین بود. درس‌های نظری کلاس کتابداری عموماً با کار عملی در کتابخانه همراه بود و بازدید از کتابخانه‌ها و طرز کار آنها بر سوهمند بودن و جالب بودن درس‌های این دوره می‌افزود. شروع کلاس‌ها از اواسط تیرماه تا اواخر شهریور ماه جمعاً به مدت ۱۲۰ ساعت و تعداد دانشجویان کلاس حدود ۶۰

دانشگاهی رشته کتابداری را طی نکرده باشند منوط به گذران این دوره است.

بیان مسئله

یکی از وظایف کتابخانه ملی، برگزاری دوره‌های آموزش حین خدمت عمومی برای کتابداران سراسر کشور است. بدین منظور از سال ۱۳۵۰، کتابخانه ملی آموزش‌های حین خدمت کتابداری را در قالب دوره‌های کوتاه مدت ارائه می‌کند. این روند با تأسیس مرکز آموزش عالی کتابداری در ۱۳۷۱ جایگاه ویژه‌ای در حوزه کتابداری یافت و از ۱۳۷۲ به ارائه دوره‌های تخصصی اقدام نمود. شایان ذکر است که دوره‌های عمومی آن به تأیید سازمان امور اداری و استخدامی کشور (مدیریت برنامه‌ریزی) رسیده است و گذراندن آن برای ارتقاء یا تبدیل وضعیت شغلاتی که در پست کتابدار مشغول به خدمت هستند (بدون مدرک کتابداری) ضروری است. از این‌رو ارزیابی دوره‌های کوتاه مدت کتابداری ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر به ارزیابی این دوره‌ها به‌ویژه از دیدگاه کارآموزانی که این دوره‌ها را گذرانده‌اند، در محدوده سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۲ می‌پردازد.

هدف و فایده پژوهش

هدف اصلی پژوهش ارزیابی دوره‌های حین خدمت عمومی کتابداری برگزار شده در مرکز آموزش عالی کتابداری کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران است و اهداف فرعی این پژوهش از این قرارند:

- ارزیابی کیفیت کلاس‌های کوتاه مدت کتابداری؛
- میزان بهره‌مندی و رضایت کارآموزان از هر یک از دروس ارائه شده؛

این زمینه ادامه می‌دهد. در ۱۳۷۷ به دلیل نیاز مبرم به آموزش کتابداران، تعداد این دوره‌ها به ۸ مرتبه در سال افزایش یافت. دوره‌های عمومی آموزش کتابداری برای کتابداران شاغل و داوطلبان غیرشاغلی طراحی شده است که هیچ‌یک از مقاطع آموزش دانشگاهی رشته کتابداری را نگذرانیده باشند. برای شرکت در این دوره‌ها داشتن دست کم دیپلم متوسطه ضروری است. کتابداران

تخصیص کلاس کوتاه مدت کتابداری با برنامه تنظیمی و تصویب شده در تابستان سال ۱۳۱۷ از طرف وزارت فرهنگ آن زمان در تهران تشکیل شد.

شاغل در سازمان‌ها و نهادهای مختلف با معرفی‌نامه از سازمان متبوع، و داوطلبان آزاد با تقاضای شخصی می‌توانند برای شرکت در این دوره‌ها ثبت‌نام کنند. این دوره‌ها معمولاً ۲۵ روز طول می‌کشد و شامل ۱۵۰ ساعت کلاس با سرفصل‌های «مقدمت کتابداری» (۱۰ ساعت)، «آشنایی با نحوه انتخاب و تهیه منابع کتابخانه» (۱۰ ساعت) «سازماندهی مواد» (فهرست‌نویسی (۲۵ ساعت) و رده‌بندی (۳۰ ساعت))، «آشنایی با منابع مرجع» (۲۵ ساعت)، «مقدمت آرشیو» (۵ ساعت)، «آماده‌سازی، امانت و برگه‌آرایی» (۱۲ ساعت)، «حفاظت و نگهداری» (۵ ساعت) و «اصطلاحات کتابداری» (۸ ساعت) است. یادآور می‌شود که سرفصل‌ها و ساعت‌های درسی این دوره به تصویب سازمان امور اداری و استخدامی (مدیریت و برنامه‌ریزی کنونی) رسیده و تصدیق پست کتابدار در سازمان‌های دولتی برای کسانی که هیچ یک از مقاطع

وضعیت آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری در شهر تهران (با تأکید بر سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴) وضعیت آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری در تهران را بررسی کرد. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که هر کدام از ۹ مرکز مورد مطالعه به‌طور مستقل به طراحی دوره پرداخته‌اند و هدف بیشتر آنها از اجرای این دوره‌ها، تأمین نیازهای آموزشی کتابداران و اطلاع‌رسانان غیرمتخصص بوده است (۳).

«بررسی نیازهای مهارتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی و مراکز اطلاع‌رسانی ایران» طرح پژوهشی انجام شده توسط علی مزینانی در ۱۳۷۶ در کتابخانه ملی است. در پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی نیازهای مهارتی ۳۲۲ نفر از

اولین دوره کلاس‌های کوتاه مدت که پاشی آن کتابخانه ملی ایران بود در سال ۱۳۵۰ شروع شد.

مدیران و ۹۱۵ نفر از کتابداران شاغل در ۲۲۲ کتابخانه دانشگاهی و مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی ایران پیمایش شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ضریب همبستگی میان کل جامعه مدیران و کتابداران ۹۷ درصد است که همبستگی بالایی را نشان می‌دهد (۴).

سانتسر^۱ در ۱۹۷۵ به بررسی وضعیت آموزش مداوم کتابداران در فلپین پرداخت. برنامه‌های آموزش ضمن خدمتی که توسط کارگزاران، انجمن‌های کتابداری و مدارس کتابداری ارائه شده، بررسی شد و ضمن بیان

- ارزیابی منابع موجود در کتابخانه مرکز آموزش و بررسی اینکه منابع آن تا چه حد نیاز کلاس‌های حین خدمت را رفع می‌کند؛

- ارزیابی نحوه برگزاری کلاس‌ها، برخورد مسئولان و ارائه خدمات رفاهی.

حاصل این تحقیق می‌تواند تصویری روشن از وضعیت آموزش‌های حین خدمت کتابداری برگزار شده در مرکز آموزش عالی کتابداری کتابخانه ملی ارائه دهد.

سؤال‌های پژوهش

- کدام یک از مباحث و دروس مطرح شده بیشتر مورد استفاده و توجه کارآموزان قرار گرفته است؟

- کیفیت کلاس‌ها چگونه بوده است؟

- کتابخانه مرکز آموزش تا چه اندازه در رفع نیازهای دوره مؤثر بوده است؟

- نحوه برگزاری دوره‌ها، برخورد مسئولان و ارائه خدمات رفاهی چگونه بوده است؟

پیشینه پژوهش

اردلان در پژوهش خود در ۱۳۷۳ به «بررسی و ضرورت آموزش ضمن خدمت کتابداران در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تابعه وزارت فرهنگ و آموزش عالی ایران» پرداخته است. نظرات کتابداران دانشگاهی ایران درباره ضرورت آموزش ضمن خدمت، تعیین نیازهای آموزش کتابداران و بررسی جنبه‌های مختلف آموزش ضمن خدمت، اهداف پژوهش بود. نتایج این پژوهش توصیفی حاکی از ضرورت شکل‌دهی دوره‌های آموزشی برای کتابداران در همه سطوح است به‌ویژه کتابداران حرفه‌ای که سابقه بیشتری در کتابخانه دارند (۲).

اسدی‌کیا در پژوهش خود با عنوان «بررسی

1. Sanchez

سال بالاترین رتبه را در میان ۸ سال مورد پژوهش دارد. در ۱۳۷۷ تعداد مردان شرکت‌کننده در دوره نسبت به سال‌های دیگر رشد چشمگیری داشته است و این به دلیل قرارداد ویژه مرکز آموزش عالی کتابداری با وزارت کشاورزی برای برگزاری یک دوره آموزشی در مشهد بود. میانگین سن شرکت‌کنندگان ۳۲/۷۳ سال و تفاوت سنی میان جوان‌ترین و مسن‌ترین کارآموز ۴۲ سال است. جوان‌ترین کارآموز ۱۸ و مسن‌ترین ۶۰ سال دارد. این امر نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان در این دوره از گروه‌های سنی متفاوتی هستند. حدود ۶۸ درصد از جامعه پژوهش میان ۲۵ الی ۳۵ سال سن دارند که بیانگر جوان بودن این جامعه است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد از نظر تحصیلی، یک درصد از کارآموزان زیر دیپلم هستند و ۴۰/۷ درصد مدرک دیپلم، ۸ درصد فوق دیپلم، ۴۷ درصد کارشناسی، ۳ درصد کارشناسی ارشد، ۰/۱ درصد مدرک دکترا و ۰/۲ درصد مدرک حوزوی دارند. این امر بیانگر این است که نزدیک به نیمی از شرکت‌کنندگان در دوره مدرک کارشناسی دارند. البته لازم به ذکر است که از شرایط ثبت‌نام در این دوره داشتن گواهینامه متوسطه است ولی گاهی بنا به درخواست سازمان یا اداره مربوطه، از کارآموزان زیر دیپلم نیز ثبت‌نام به عمل می‌آید ولی مدرکی به این افراد داده نمی‌شود.

جدول ۲ دروس ارائه شده در دوره را بررسی می‌کند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود دروس فهرست‌نویسی، رده‌بندی و مرجع رتبه‌های بالاتری در جدول دارند که نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت این دروس است. این امر با توجه به اینکه بیشتر شرکت‌کنندگان در دوره متخصص کتابداری نیستند و

جزئیات آنها و اشاره به یکدست نبودن برنامه‌ها، بر همکاری در طراحی برنامه‌های فوق تأکید کرد (۹).
ریعموند^۱ در پژوهشی به بررسی تاریخ آموزش کتابداری و وضعیت آموزش کتابداران در شوروی سابق پرداخته است و سطوح مختلف آموزش کتابداری از جمله آموزش ضمن خدمت را شرح داده است (۸).
بلندی^۲ در مقاله‌ای در ۱۹۹۲ به بررسی آموزش ضمن خدمت کتابداران مرجع در آلبانی پرداخته است. نتایج به دست آمده از دریافت ۲۲ پرسشنامه از ۳۰ پرسشنامه ارسال شده به کتابداران مرجع کتابخانه‌های مختلف، نشان می‌دهد که کتابداران مرجع تازه کار، آموزش‌های اساسی و لازم را دریافت نمی‌دارند (۷).

روش پژوهش و جامعه مورد مطالعه

جامعه مورد مطالعه ۷۶۶ کارآموز هستند که در سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۲ دوره‌های آموزش کوتاه مدت کتابداری را در کتابخانه ملی گذرانده‌اند. این پژوهش پیمایشی است و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. داده‌های پژوهش حاضر مبتنی بر پرسشنامه‌هایی است که در پایان هر دوره توسط کارآموزان تکمیل شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۷۴ درصد از جامعه پژوهش را زنان و ۲۶ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. تعداد زنان کارآموز تقریباً ۳ برابر مردان است که نشان می‌دهد تعداد زنان کتابدار یا علاقه‌مند به رشته کتابداری بیش از مردان است. با نگاهی به جدول ۱ می‌توان دریافت که در ۱۳۸۲ تعداد زنان شرکت‌کننده در دوره ۷ برابر تعداد مردان بوده است. از این لحاظ این

جدول ۱. مشخصات شرکتکنندگان در دوره‌های ضمن خدمت از نظر جنس، سن و تحصیلات

سال	تعداد شرکتکنندگان	جنسیت		سابقه	تحصیلات		میانگین سن
		زن	مرد		پایه	فوق پایه	
۱۳۷۵	۳۰/۰۰	۱۰/۰	۲۰	۲۰	۱۲	۹	۳۰/۰۰
۱۳۷۶	۹۴	۳۰	۶۴	۲۸	۱۳	۱۲	۳۰/۰۰
۱۳۷۷	۳۳/۵	۵۸	۲۴	۲۸	۵	۳	۳۰/۰۰
۱۳۷۸	۳۳/۴	۷۳	۲۴	۲۴	۹	۴	۳۰/۰۰
۱۳۷۹	۳۳/۳	۷۸	۲۰	۲۸	۹	۷	۳۰/۰۰
۱۳۸۰	۳۳/۲	۷۸	۲۰	۲۸	۹	۷	۳۰/۰۰
۱۳۸۱	۳۳/۱	۷۸	۲۰	۲۸	۹	۷	۳۰/۰۰
۱۳۸۲	۳۳/۰	۷۸	۲۰	۲۸	۹	۷	۳۰/۰۰
مجموع	۳۳۱/۳	۵۳۸	۱۸۸	۳۱۲	۲۲	۸	۳۰/۰۰

جدول ۴. میزان استفاده کارآموزان از دروس ارائه شده در دوره

سال	ظلمات کابردی (سالنامه ۱۰)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۱)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۲)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۳)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۴)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۵)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۶)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۷)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۸)		ظلمات کابردی (سالنامه ۱۹)		ظلمات کابردی (سالنامه ۲۰)		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۳۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۶	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۷۷	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۷۸	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۷۹	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۰	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۱	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۲	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۶	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۷	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۸	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۸۹	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۱۳۹۰	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴

طول ۸ سال مورد پژوهش را نشان می‌دهد. با نگاهی به این جدول می‌توان دریافت که در ۱۳۷۷ بالاترین تعداد دوره یعنی ۸ دوره و در ۱۳۸۲ پایین‌ترین تعداد دوره یعنی ۲ دوره برگزار شده است.

جدول ۳. تقویم دوره‌های کوتاه مدت عمومی کتابداری

سال	تعداد دوره	تعداد شرکت‌کنندگان
۱۳۷۵	۶	۱۳۳
۱۳۷۶	۷	۱۲۹
۱۳۷۷	۸	۱۵۰
۱۳۷۸	۵	۹۲
۱۳۷۹	۲	۷۹
۱۳۸۰	۲	۷۹
۱۳۸۱	۳	۶۰
۱۳۸۲	۲	۲۲
جمع	۳۹	۷۶۶

یافته‌های پژوهش در جدول ۴ نشان می‌دهد که ۴۱ درصد از کارآموزان کیفیت کلاس‌ها را عالی، ۵۴ درصد خوب و ۵ درصد متوسط ارزیابی کرده‌اند. در طول این ۸ سال کارآموزان حتی یک مورد کیفیت کلاس‌ها را نامناسب ارزیابی نکرده‌اند و این نمایانگر این است که مرکز آموزش عالی کتابداری کتابخانه ملی تلاش گسترده خود را برای بهتر برگزار شدن دوره‌ها انجام داده و در این زمینه موفق بوده است.

جدول ۴. ارزیابی کیفیت کلاس‌ها از سوی کارآموزان

سال	عالی		خوب		متوسط		ضعیف	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۳۷۵	۶۰	۴۵	۶۷	۵۰	۶	۵	—	—
۱۳۷۶	۵۴	۴۲	۷۰	۵۴	۵	۲	—	—
۱۳۷۷	۵۷	۳۸	۸۶	۵۷	۵	—	—	—
۱۳۷۸	۲۸	۵۱	۲۲	۲۶	۲	۱/۵	—	—
۱۳۷۹	۲۲	۲۸	۵۰	۶۳	۷	۹	—	—
۱۳۸۰	۳۵	۴۴	۲۲	۵۳	۲	۳	—	—
۱۳۸۱	۱۹	۳۲	۳۲	۵۷	۷	۱۱	—	—
۱۳۸۲	۲۱	۵۰	۱۹	۲۵	۲	۵	—	—
جمع	۳۱۶	۴۱	۴۱۲	۵۴	۳۸	۵	—	—

این دوره‌ها برای این افراد طراحی گردیده، قابل تفسیر است. از آنجا که هدف این دوره‌ها جبران کمبود کتابدار متخصص با استفاده از نیروی غیرمتخصص است، از این رو پرداختن به وظایف کلیدی و اصلی کتابدار در هر کتابخانه یعنی فهرست‌نویسی، رده‌بندی و مرجع در این دوره‌ها از کارآیی بالاتر دارد.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود قریب ۲۶ درصد از کارآزموزان از همهٔ دروسی که در کلاس‌ها ارائه می‌شود کمال استفاده را برده‌اند. یافته‌های پژوهش نشانگر این مطلب است که قریب ۶۰ درصد از کارآموزان به دروسی بیشتر توجه کرده‌اند که در ارتباط با کار آنها در کتابخانه بوده است. برای مثال شخصی که در بخش مرجع کتابخانه شاغل است از درس مرجع استقبال کرده و شخصی که در بخش فهرست‌نویسی کار می‌کند، دروس فهرست‌نویسی و رده‌بندی را مفید می‌داند. بیش از ۴۵ درصد از کارآموزان خواهان برگزاری دوره‌های تخصصی بودند. این امر نمایانگر این است که دیگر دوره‌های کوتاه مدت عمومی کتابداری قادر به پاسخگویی به همهٔ نیازهای کتابداران نیست و برپایی دوره‌های تخصصی الزامی به نظر می‌رسد.

جدول ۳ تعداد دوره‌های عمومی برگزار شده در

جدول ۶. بیانگر این است که ۷۸/۵ درصد از کارآموزان، برخوردار مسئولان برگزارکننده دوره‌ها را با کارآموزان عالی، ۲۰ درصد خوب، یک درصد متوسط و فقط نیم درصد نامناسب دانسته‌اند. لازم به توضیح است که این نارضایتی مربوط به دوره‌های ست که خارج از مرکز آموزش کتابداری کتابخانه ملی برگزار شد. این نشان می‌دهد که قریب به ۹۸/۵ درصد از کارآموزان از مسئولان برگزارکننده دوره رضایت دارند.

جدول ۶. نحوه برخورد مسئولان برگزاری دوره با کارآموزان

سال	عالی				خوب				متوسط				نامناسب			
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۱۳۷۵	۱۰۶	۸۰	۲۷	۲۰	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۷۶	۱۰۲	۸۱	۲۵	۱۹	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۷۷	۱۲۱	۸۱	۲۴	۱۶	۲	۱	۳	۲	۳	۲	۳	۱	۳	۲		
۱۳۷۸	۷۹	۸۲	۱۵	۱۶	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۷۹	۶۱	۷۷	۱۶	۲۰	۲	۳	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۸۰	۵۸	۷۳	۲۱	۲۷	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۸۱	۳۵	۵۸	۲۴	۲۰	۱	۲	—	—	—	—	—	—	—	—		
۱۳۸۲	۳۸	۹۰	۴	۱۰	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
جمع	۶۰۲	۷۸/۵	۱۵۶	۲۰	۵	۱	۳	۰/۵	—	—	—	—	—	—		

وضعیت مرکز از نظر برخورداری از امکانات رفاهی در جدول ۷ نشان داده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود ۲۹ درصد از کارآموزان امکانات رفاهی مرکز آموزش را عالی، ۵۵ درصد خوب، ۱۴ درصد متوسط و ۲ درصد ضعیف ارزیابی کرده‌اند. این امر نشانگر این است که امکانات رفاهی مرکز تا حدودی نیاز کارآموزان را رفع می‌کند، ولی باید برای بهبود آن تلاش شود. که یکی از عواملی که به‌صورت غیرمستقیم تأثیر بسیاری بر کیفیت آموزشی دوره‌ها دارد، فضای آموزشی مناسب است. به همین دلیل برای تهیه فضای مناسب از نظر مساحت، روشنایی و تهویه باید تلاش شود.

با توجه به اینکه دروس کتابداری به‌ویژه درس‌های فهرست‌نویسی، رده‌بندی و مرجع به منابع ویژه‌ای نیاز دارند، منابع کتابخانه مرکز آموزش ارزیابی شد. با ملاحظه جدول ۵ می‌توان دریافت که ۷۷/۵ درصد از کارآموزان منابع کتابخانه را کافی دانسته و ۲۲/۵ درصد آنها را کافی ندانسته‌اند. از این گروه ۱۱/۵ درصد به

تعداد زنان کارآموز تقریباً ۳ برابر مردان است که نشان می‌دهد تعداد زنان کتابدار یا علاقه‌مند به رشته کتابداری پیش از مردان است.

کمبود منابع مرجع اشاره کرده‌اند. در ۱۳۷۸ ملاحظه می‌شود که فقط ۵۲ درصد از کارآموزان منابع کتابخانه را کافی دانسته و ۴۸ درصد این منابع را برای دوره‌های حین خدمت کافی ندانسته‌اند. این امر نشان می‌دهد که در این سال دیگر کتابخانه قادر نبوده، نیاز کارآموزان را به خوبی پاسخ دهد. ولی در ۱۳۸۲ این نیاز تا حدی مرتفع گردیده است.

جدول ۵. وجود منابع مورد نیاز دوره در کتابخانه مرکز آموزش

سال	بلی		خیر		جمع		
	تعداد	درصد	خیر		جمع		
			تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۳۷۵	۱۰۲	۷۸	۱۳	۱۰	۱۲	۱۳۷۵	
۱۳۷۶	۱۱۲	۸۹	۳	۲	۹	۱۳۷۶	
۱۳۷۷	۱۳۲	۸۹	۹	۶	۵	۱۳۷۷	
۱۳۷۸	۲۹	۵۲	۲۵	۲۷	۲۰	۲۱	۱۳۷۸
۱۳۷۹	۵۹	۷۵	۵	۶	۱۵	۱۹	۱۳۷۹
۱۳۸۰	۶۲	۷۸	۱۱	۱۲	۶	۸	۱۳۸۰
۱۳۸۱	۳۷	۶۲	۱۴	۲۳	۹	۱۵	۱۳۸۱
۱۳۸۲	۳۷	۸۸	۱	۲	۴	۱۰	۱۳۸۲
جمع	۵۹۶	۷۷/۵	۸۱	۱۱	۸۹	۱۱/۵	

جدول ۷. ارائه خدمات رفاهی در طول برگزاری دوره

سال	عالی	خوب	متوسط	نامناسب
تعداد درصد	تعداد درصد	تعداد درصد	تعداد درصد	تعداد درصد
۱۳۷۵	۴۲	۷۲	۱۶	۱۲
۱۳۷۶	۴۱	۷۵	۲۱	۱۶/۵
۱۳۷۷	۳۶	۹۰	۱۹	۵
۱۳۷۸	۴۹	۷۲	۸	۳
۱۳۷۹	۴۹	۷۲	۱۶	۲
۱۳۸۰	۲۶	۳۹	۱۶	۱
۱۳۸۱	۱۷	۳۷	۱۸	۳
۱۳۸۲	۱۷	۲۱	۵	۲
جمع	۲۹	۲۲۲	۵۵	۱۸

۸. استفاده بیشتر از ابزارهای کمک آموزشی از جمله ویدئو، رایانه، پروژکتور و موارد مشابه؛
۹. استفاده از برنامه‌های جانبی نظیر یازدهم، برگزاری همایش و سخنرانی، تشکیل جلسات بحث و تبادل نظر در طول برگزاری دوره؛
۱۰. آموزش کاربرد رایانه در کتابخانه و استفاده از نرم‌افزارها و برنامه‌های رایانه‌ای مرتبط با خدمات کتابداری که در برنامه‌های اخیر این مرکز به آن توجه شده است.

منابع

۱. آرکتیو مرکز آموزش عالی کتابداری کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
 ۲. ارده‌آل، رضا. بررسی ضرورت آموزش ضمن خدمت کتابداران شاغل در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تابعه وزارت فرهنگ و آموزش عالی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۳.
 ۳. اسدی‌کیا، فرناز. آموزش ضمن خدمت کتابداری در تهران (در سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۳). فصلنامه کتاب، دوره هشتم، ۱ و ۲ (بهار و تابستان ۱۳۷۶). ۱۰۹-۱۱۳.
 ۴. انصاری، نوش‌آفرین. کارنامه سه ساله آموزش کتابداری در دوره‌های کوتاه مدت ۱۳۵۲-۱۳۵۳. نامه انجمن کتابداران ایران، دوره هشتم، ۴ (زمستان ۱۳۵۴). ۵۲۶-۵۴۲.
 ۵. حسره‌پور، محمدکاظم. کارنامه کلاس‌های کوتاه مدت کتابداری در ایران. پیام کتابخانه، دوره هشتم، ۴ (زمستان ۱۳۷۷). ۸۵-۸۷.
 ۶. مرینی، علی. بررسی نیازهای مهارتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی و مراکز اطلاع‌رسانی ایران. فصلنامه کتاب، دوره نهم، ۱ (بهار ۱۳۷۷).
 7. *Assesment and accountability in reference work*. Edited by susan Gris world Blandly. New york: The Haworth press Inc 1998.
 8. Raymond, Boris. "Russian Education for Library and Information service". *Canadian Library Journal*, Vol. 48, No.6 (Dec.1991).
 9. Sanchez, Concordia. "Continuing of librarians". *Bulletin of the philippine- library- Association Inc*, Vol. 9-10 (1974-1975).
- تاریخ دریافت: ۸۰/۷/۲۲

پیشنهادها

۱. انتشار تقویم آموزشی از سوی مرکز آموزش که در آن علاوه بر اهداف و مشخصات هر دوره، شرایط و پیش‌نیازهای اطلاعاتی برای ورود به هر دوره درج گردد.
- البته قبلاً در مرکز آموزش مشابه این برنامه به‌طور مختصر تهیه می‌شد، ولی توجه به این امر در ابعدای گسترده‌تر ضروری به نظر می‌رسد؛
۲. توجه به بازآموزی و تداوم آموزش از طریق افزایش تعداد دوره‌های تکمیلی برای سطح متخصص و غیرمتخصص؛
۳. آشنا کردن مدیران کتابخانه‌ها، سازمان‌ها و مراکز اطلاعاتی با اهداف، اهمیت و تأثیر آموزش‌های ضمن خدمت کتابداری در بهینه‌سازی فعالیت‌ها و خدمات مرکز؛
۴. روزآمد نمودن منابع کتابخانه مرکز آموزش و تلاش برای افزایش منابع مرجع؛
۵. توجه به فضای آموزشی مناسب از نظر مساحت، روشنایی، تهویه و موارد مشابه؛
۶. توجه به امکانات رفاهی از جمله غذا، وسیله ایاب و ذهاب و خوابگاه (برای کارآموزان شهرستانی)؛
۷. گسترش دوره‌های تخصصی از جمله نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی برای سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد؛